

ILLYÉS DÁNIEL*

„Miért piszkálnak?”

A köznevelésben megvalósuló bullying és a diákok védett tulajdonságainak kapcsolata a magyar intézményrendszerben

I. Bevezetés

Jelen dolgozat egy olyan társadalmi problémára keresi a megoldást, amely a modern technológia és a közösségi média folyamatos fejlődésével egyre súlyosabbá válik. A közösségi média által, nem csupán a hozzánk közel álló emberektől kaphatunk visszajelzéseket magunkról, hanem bárkitől, aki az adott közösségi oldal tagja. Az online és offline világ közötti határok olyan mértékben elmosódtak, hogy manapság már nem is teszünk különbséget közöttük. Ez leginkább a gyermekek körében nyilvánul meg, ahol az online népszerűség befolyásolhatja az adott személy offline életben való érvényesülését egy adott társadalmi csoporton belül. Az online térben teljesen más értelmezést nyer maga a *bullying* (megfélemlítés) problémája is. Dolgozatom ezen különbségek feltárásával, illetve a probléma egy másik szemszögből való megközelítésével kíván megoldást és védelmet nyújtani a magyar diákság számára.

II. Bullying és a Cyberbullying fogalmi háttere

1. Szakirodalmi áttekintés

A *bullying* nem egy újkeletű probléma a gyermekek körében. A téma elméleti alapjait felépítő svéd professzor, *Dan Olweus*, már a 1970-es évek elején karakterizálta a *bullying* természetét és megjelenési formáit.¹ A 1980-as évek közepén *Olweus* megalkotott egy fogalmat, amely azóta a kortárs szakirodalomban letisztult és elfogadottá vált. Ezen definíció szerint *bullyingről* akkor beszélhetünk: „amikor egy diák folyamatos és ismét-

* Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

¹ OLWEUS, DAN: *Bullying in schools: facts and intervention*. Kriminalistik 2010/6. 1–3 pp.

*lődő jelleggel negatív eseményeknek van kitéve, egy vagy több diák által.*² Negatív eseményt okozhat fizikai, verbális vagy egyéb (kifigurázás) bántó cselekvés. A fogalomban már megjelenik az ismétlődő jelleg és az egyéni vagy csoportos elkövetés, mint fogalmi elem. Továbbá, *Olweus* kiemeli az ezekben az esetekben előforduló aszimmetrikus kapcsolatot az áldozat és az elkövető(k) között, ami az erőegyensúly felborulását hivatott prezentálni.³ *Sameer Hinduja* és *Justin W. Patchin* kutatásaik során ezen elméleti alapok mentén értelmezték és rendszereztek a *bullying* sajátosságait. Véleményük szerint a *bullying* négy fő komponensben körvonalazódik:

(i) Az első ilyen elem a szándékosság, amely a véletlenül történő elkövetést hivatott kizárni.

(ii) Ezt követően meghatározták elemként az erőszakos cselekedetet vagy agressziót, amelyeket számos kutató munkája mentén két csoportra osztottak. Egyes kutatók az agresszió ezen formáját *közvetlen* (fizikai vagy verbális erőszakot foglal magában, például verekedés, gúnyolódás, fenyegetés) és *közvetett* (bonyolultabb manipulatív cselekedetek, például kiközösítés, megfélemlítés, más személyek erőszakos irányítása) cselekedetekre bontották.⁴ Mások pedig az agresszió *nyílt* (például sértő megnevezés, lökdösődés, verés) és *burkolt* (például pletyka terjesztés, kirekesztés vagy más destruktív viselkedés a diákok között) felosztását támogatják.⁵

(iii) A harmadik elem az ismétlődő elkövetés, amely meghatározás célja a *bullying* megkülönböztetése más esetleges sérelemokozási formáktól. Ez a szempont, ugyan más formában, de az alább tárgyalt *cyberbullying* karakterizálásában is fontos szerepet játszik.

(iv) A negyedik, egyben az utolsó elem, az erőegyensúly hiánya. Az erőegyensúly felborítása lehet célja vagy eredménye is a *bullyingnak*. Az esetek többségében ez az áldozat valamely mások által nehezen elfogadható személyes tulajdonságából (introvertáltság, nemi/faji/etnikai hovatartozás, anyagi helyzet, szexuális irányultság) adódik, olykor viszont a *bully* (megfélemlítő) valós vagy vélt fölényét (fizikai erő, életkor, intelligencia, önbizalom, versenyszellem, nagyobb népszerűség) jelenti az áldozattal szemben.⁶

Jelen kutatás fókuszában a (iv.) pontban felmerülő kérdéskör áll, azaz az áldozat védett tulajdonságain alapuló megfélemlítés (*bias-based bullying*), amelyet alább részletesen kifejték.

Noha a magyar szakirodalom jelentős elmaradást mutat a skandináv vagy éppen tengerentúli kutatásokhoz képest, hiszen a 2011-ben megkezdett *TABBY in Internet program* volt az első *bullying* kutatást hazánkban.⁷ Ugyanakkor, e programot követően számos tudományos eredmény foglalkozott a témakörrel, mind annak terminológiai és

² OLWEUS 2010, 2. p.

³ OLWEUS 2010, 2. p.

⁴ PETER, K. SMITH. – SONIA, S. (2002): *School Bullying: Insights and Perspectives*. Routledge, London, 2002.

⁵ OLWEUS, DAN: *Bullying at School*. In: Huesmann L.R. (ed.) *Aggressive Behavior*. The Plenum Series. In Social/Clinical Psychology. Springer, Boston, 1994. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9116-7_5.

⁶ HINDUJA, SAMEER – PATCHIN, JUSTIN W.: *Bullying Beyond the Schoolyard – Preventing and Responding to Cyberbullying*. Corwin. Thousand Oaks California 2015. 1–16 pp. (Továbbiakban HINDUJA-PATCHIN 2015.)

⁷ PARTI, KATALIN – SCHMIDT, ANDREA – NÉRAY, BÁLINT – VIRÁG, GYÖRGY: *Tabby in Internet – Az online bántalmazás volumenének iskolai felmérése és mentorképzés Magyarországon (2011–2014)*. *Ügyészek Lapja* 2014/3-4. 47–58. pp.

tartalmi kérdéseivel.⁸ Napjainkban nincs hivatalos magyar terminológiája a *bullyingnak*, azonban az utóbbi években a megfélemlítés vált elfogadottá a kriminológiában és a jogtudományban. Európai szinten is csupán pár skandináv országnak van saját kifejezése a *bullyingra*, míg mások az angol terminológiát hívják segítségül.⁹

Következésképpen, a dolgozatom alapjául szolgáló megfélemlítés definíció az *Olweus* által használt és a *Hinduja-Patchin* páros által megalkotott fogalmak ötvözete:

Olyan egy vagy több személy által elkövetett, szándékos és ismétlődő, valós vagy vélt erőfölényen alapuló fizikai, verbális, illetve egyéb sérelemokozás, amelynek célja és/vagy eredménye az elkövető(k) és az áldozat között lévő erőegyensúly felborítása.

Ezen gondolatmenetem folytatásaként kívánok áttérni a kibertérben megvalósuló megfélemlítésre. A tényállás komplexitásából adódóan különböző irányzatok, iskolák képviselői értekeznek a témáról és annak különböző aspektusairól. *Olweus* szerint, a *cyberbullying* egy elektronikus eszközön keresztül megvalósuló *bullying*.¹⁰ Azonban ezen konzervatív iskolával szemben a modern irányzatot képviselő *Hinduja-Patchin* páros fogalmazott meg kritikát, akik más szemszögből vizsgálják a cyber-megfélemlítés gyakorlati megnyilvánulását és önálló tényállásként kezelik azt.¹¹

Itt kívánom kiemelni *Hinduja* és *Patchin* kidolgozott fogalmát. Szerintük a cyber-megfélemlítés „szándékos és ismételt sérelemokozás számítógép, mobiltelefon és más elektronikai eszköz segítségével.”¹² Meghatározásukban négy lényeges fogalmi elem tűnik ki, amelyek ugyan szinte teljesen egyeznek a megfélemlítés elemeivel, azonban másképp nyerne értelemet. A *szándékosság*, amely önmagában kizárja a véletlenül történő elkövetést. *Hinduja* és *Patchin* írnak a véletlenül történő elkövetésről,¹³ azonban úgy gondolom, hogy a további fogalmi elemek ezt az eshetőséget kizárják.

Az *ismétlődés* csakúgy, mint a megfélemlítés esetén, megkülönböztető funkcióval bír, sőt a magatartás folyamatos fennállását hivatott kihangsúlyozni, viszont ez a cyber-megfélemlítés sajátosságai miatt felvet kérdéseket.¹⁴ Egy sértő megjegyzéseket tartalmazó Facebook bejegyzés ugyan egyszeri aktusnak minősül, azonban önmagában képes többszöri, huzamosabb ideig tartó sérelem okozására. Ezek fényében egyszeri aktus is jelenthet cyber-megfélemlítést. Kérdésként merülhet fel továbbá az is, hogy az esetleges sérelmet maga a bejegyzés közzététele, vagy az ezután becsatlakozó nyilvánosság magatartása valósítja-e meg? *Hinduja* és *Patchin* szemlélete szerint ez az egyszeri aktus is lehet cyber-megfélemlítés tárgya, mivel az internetes közösség a közzétett bejegyzést huzamosabb ideig látja és képes annak letöltésére vagy megosztására, ezáltal a sérelem-

⁸ PARTI, KATALIN: *A megfélemlítés (bullying) szabályozása Magyarországon és külföldön*. In *Medias Res* 2016/1. 114–146. pp.; MIKES, LILI: *Magyar Országos Cyberbullying Konferencia – MOCK* 2015. Közjogi Szemle 2016/1. 65–67. pp.; PONGÓ, TAMÁS: *A követendő példa, avagy milyen a jó cyberbullying kézikönyv? Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga* 2016/2. 247–255. pp.

⁹ PARTI 2016, 114–117. pp.; PONGÓ, TAMÁS: *A cyber-megfélemlítés és a diákok véleménynyilvánítási szabadsága, különös tekintettel az USA jogrendszerére*. Phd értekezés, Doktori Iskola, Szeged, 2017.

¹⁰ OLWEUS, DAN: *Invited Expert Discussion Paper – Cyberbullying: An overrated phenomenon?* European Journal of Developmental Psychology 2012.

¹¹ HINDUJA, SAMEER-PATCHIN, JUSTIN W.: *Commentary – Cyberbullying: Neither an epidemic nor a rarity*. European Journal of Developmental Psychology 2012. (9) 539–543. pp.

¹² HINDUJA – PATCHIN 2015, 1–16 pp.

¹³ Uo.

¹⁴ PONGÓ 2017, 27. p.

okozás is többszörösen valósul meg.¹⁵ Azonban a téma ezen részének további kifejtése egy másik dolgozat témája lehetne, így tekintettel a terjedelmi korlátokra, jelen dolgozatomban nem elemzem tovább e problémakört.

Az *elektronikai eszköz használata* értelemszerűen elengedhetetlen egy cyber-megfélemlítés fogalom megalkotásánál, bár ezen fogalmi elem a mai technológiai fejlettség miatt tágan értelmezendő. Az elektronikai eszköz vagy elektronikus elkövetés magában foglalja a telefonon, SMS-ben történő elkövetés mellett, az interneten megvalósuló cyber-megfélemlítési magatartást.

A fentebbi elemzést követően megvizsgáltam, hogy létezik olyan *cyberbullying* fogalom, amely figyelembe vette a tudományos megközelítés mellett, az egyes jogalkotói szempontokat is, hiszen például az USA minden tagállama bír *anti-bullying* törvénnyel. Ennek feltérképezését követően, a *Pongó Tamás* által megalkotott cyber-megfélemlítés definíciót tartom megalapozottnak, hiszen *Pongó* görcső alá vette az USA tagállamok *anti-bullying* törvényeinek definícióit, az amerikai bírói gyakorlatot, valamint a hazai és nemzetközi szakirodalmat. Kutatásának eredményeként, ezeket egymásra vetítve alkotta meg az alábbi fogalmat:

„Egy elektronikus eszköz által megvalósuló, szándékos, egyszeri vagy ismétlődő magatartás, amely kárt vagy sérülést okoz az áldozatnak, s célja az erőegyensúly felborítása az elkövető és az áldozat között.”¹⁶

A dolgozat további részében a fentebb említett *bullying* és *cyberbullying* definíciókat alkalmazza.

2. A megfélemlítés hatása és következményei

Számtalan történetet olvashatunk, olyan esetekről, amelyek tragédiába torkollottak,¹⁷ és megmutatták, hogy ezen problémák feltárásának és időben való észlelésének kiemelt figyelmet kell élveznie. Ugyanakkor, ezen tragikus esetekkel párhuzamosan léteznek olyanok is, amelyek nem végződtek önsértéssel vagy öngyilkossággal. Ezen életbeli példák mentén kívánom kibontani a két jelenség közötti különbséget, és rávilágítani azokra a következményekre, amelyek a mai diákságot fenyegetik.

Az első és talán legismertebb történet a kanadai származású *Amanda Todd* esete. *Amanda* tragikus története megmutatja azt, hogy egy iskolán kívüli (*off-campus*)¹⁸ *bullying* a közösségi média segítségével, milyen súlyos hatást gyakorol az áldozatra és az áldozat iskolában való érvényesülésére.

¹⁵ HINDUJA-PATCHIN 2015, 1–16 pp.

¹⁶ PONGÓ 2017, 35. p.

¹⁷ *Megan Meier* (1992–2006); *Amanda Michelle Todd* (1996–2012); *Tyler Clementi* (1991–2010); *Olivia Penpraze* (1993–2012); *Livia van Beelen* (1999–2012); *Joshua Unsworth* (1997–2013); *Hannah Smith* (1998–2013).

¹⁸ Off-campus eset jelentése: Olyan megfélemlítő magatartás, amely nem az iskola területén és nem iskola időben történik. Jellemzően a cyber-megfélemlítés eseteinél jelent problémát, mivel vitatható, hogy ezen eseteknek valóban az iskola hatáskörébe kéne tartozniuk.

Amanda és akkori barátai még 2009-ben webkamerán keresztül elkezdtek ismerkedni különböző emberekkel. Ezután *Amanda* megismerkedett egy nála idősebb férfival, aki rábírta, hogy vetközzön le a kamera előtt. Ezekről a pillanatokról a férfi felvételt készített, majd egy időre eltűnt Amanda életéből. Nagyjából egy évvel később újra jelentkezett és fenyegetni kezdte *Amandát*, hogy amennyiben nem vetkőzik le ismét, megosztja a korábban készített képeit az interneten. *Amanda* a kérésnek nem tett eleget, majd egy decemberi estén a rendőrség értesítette őket arról, hogy a képei a világhálón terjednek. Nemsokára a képekről tudomást szereztek a barátai és iskolatársai. Ezután folyamatos online és offline bántalmazás vette kezdetét. Iskolatársai Facebook csoportokat hoztak létre, ahol folyamatosan megosztották a róla készült felvételeket, továbbá, olyan jelzőkkel illeték, mint a „ribanc”, „pornósztár” és hasonló bántó kifejezések. Sajnos, nem ez volt az egyetlen negatív esemény, ami végig kísérte őt ezen a szomorú időszakon, hiszen szülei, akkor épp válásuk közepén voltak. Amanda ezután kábítószerbe és az alkoholba menekült, és ezt a folyamatot pszichiáttere kísérte végig, aki megállapította, hogy súlyos szorongásban és depresszióban szenved.

Kicsivel később *Amanda* az apjához került és iskolát váltott. Azt gondolhatjuk, hogy ez talán egy esély arra, hogy rendeződjön az élete, viszont korábbi zaklatója ismét rátalált, és felvette a kapcsolatot új iskolatársaival, akik szintén Facebook csoportokat alakítottak ki az *Amandáról* készült felvételek megosztására. Ezt ismét folyamatos megfélemlítés követte, mind online, mind offline környezetben.

Amanda ennek hatására ismét iskolát váltott, ahol egy pár hónapig minden rendben volt. Majd megismerkedett egy fiúval, aki áthívta magához, míg barátnője nyaralt. Pár nappal később a fiú barátnője és barátai várták az iskola kapujánál, akik megverték. Eközben a többi diák sértegette és videót készítettek a megalázó eseményről, amit természetesen posztoltak is. Később, ezen az estén *Amanda* elkövette első öngyilkossági kísérletét, amely akkor még sikertelen volt. Fehéritő szert ivott, viszont az orvosok sikeresen kitisztították a gyomrát. Öngyilkossági kísérlete az újabb zaklatások táptalaja lett, hiszen mindenki sajnálatát fejezte ki, amiért kísérlete sikertelen volt.

Ezen eseményeket egy költözés követte, ami szintén nem segített *Amandán*. Édesanyja arról számolt be, hogy bárhová mentek, zaklatója mindig utolérte *Amandát* álprofilok segítségével, és mindenhol megosztotta a róla készült kényes tartalmakat. Végül, végső elkeseredésében *Amanda* feltöltött egy kilenc perces videófelvételt,¹⁹ ahol elmesélte a történetét és segítséget kért. Azonban próbálkozása nem járt sikerrel, hiszen sajnálatos módon 2012. október 10-én egy héttel a tizenhatodik születésnapja előtt, véget vetett életének.²⁰

Láthatjuk, hogy *Amanda* története rendkívül komplex, a megfélemlítés és cyber-megfélemlítés lekülönbözőbb elemei lelhetőek fel benne. Egyértelműen látható a közösségi média felerősítő hatása. Az is észrevehető, hogy a megfélemlítés fogalmi rendszerében megjelölt ismétlődés elem nem összeegyeztethető a cyber-megfélemlítésben meghatározottal. Az internet által biztosított nyilvánosság egy olyan folytonosságot jelent, ami nem áll meg az iskola kapujánál, főleg, ha a magatartás forrása nem az iskolában bontakozott ki. Fontosnak tartom leválasztani az online bántalmazó férfi magatartását a

¹⁹ Megosztott videó: <https://www.youtube.com/watch?v=vOHXGNx-E7E&bpctr=1604239746>.

²⁰ HINDUJA-PATCHIN 2015, 1–3. pp.

diákok magatartásától, hiszen az ő magatartása büntetőjogi értékelést kíván, ami nem képezi tárgyát a dolgozatnak. Itt jelenik meg az online tér miatt létrejövő másik nagy különbség, az anonimitás. Egyrészt, deszenzitizál, azaz az elkövetőt immunissá teszi az áldozat érzelmeinek felismerésére.²¹ Másrészt, merőben megnehezíti az elkövető azonosítását és felelősségének megállapítását.

Sokan megkérdőjelezik az iskolák felelősségét az ilyen *off-campus* eseteknél, hiszen az nem az iskolában történik. Ugyanakkor, álláspontom szerint, az iskoláknak ebben az esetben, nem a zaklató férfi magatartására kellett volna reagálniuk, hanem az ez által gerjesztett több évig tartó a diákok által folytatott gyűlölködésre. Dolgozatom *de lege ferenda* javaslata éppen az ilyen helyzetekre kíván jogi megoldást nyújtani a létező keretrendszeren belül, hazai viszonylatokban, azaz megelőzni, hogy egy magyar diák hasonló szenvedésen menjen keresztül.

A következő eset kimenetele szintén tragikus. *Tyler Clementi*, elsőéves hallgató volt a *Rutgers Allami Egyetemen*. Noha ez az eset egy másik oktatási környezetben (felsőoktatás), és egy másik közösségi média platformon zajlott, fontosnak tartom megemlíteni, hiszen itt jól megfigyelhető, hogy egy védett tulajdonságon alapuló online megfélemlítés miként okoz visszafordíthatatlan testi és lelki sérelmet.

Tyler akkoriban szerzett tudomást szexuális irányultságáról, amit szüleinek is bevallott, mielőtt egyetemre ment. A homoszexualitását felvállaló *Tyler* nehéz időszakon ment keresztül, mivel családjában nem mindenki támogatta őt. Egy kollégiumba költözött, ahol egy szobán osztozott egy másik egyetemistával. Nem sokat beszélgettek, ezért szobatársa próbált online információt szerezni róla. Ennek eredményeként rátalált *Tyler* beszélgetéseire különböző azonos nemű társkeresőkön. Ezt követően szobatársa *Twitteren* számolt be az eseményekről. Ezután *Tyler* megkérte szobatársát, hogy egy estére ne jöjjön fel a szobába, mert vendéget fogad. Erre szobatársa bekapcsolta a webkameráját és élő közvetítést hozott létre az egyetemi hálózaton. Az élő közvetítésben látszik, ahogy *Tyler* szexuálisan közeledik a vendégéhez. Erről szobatársa szintén beszámolt *Twitteren*. Pár nappal később ez újra megtörtént. Ezt a nyomást és megaláztatást *Tyler* már nem bírta elviselni, és az esti órákban elindult sétálni, majd levetette magát a Washington Bridge-ről.²² Rengeteg hasonló esetet olvashatunk különböző híroldalakon, melyeknek áldozatai eltérő nemi identitással vagy szexuális irányultsággal rendelkező diákok,²³ azaz valamely védett tulajdonságuk miatt válnak *bullying* vagy *cyberbullying* áldozattá.

Hazai viszonylatokban két esetről számolhatunk be, ami hasonló tragédiával végződött, azonban információ hiányában ezen esetek felderítése nem lehetséges. Az első eset áldozata a kecskeméti Bolyai János Gimnázium egyik eminens diákja, a 16 éves Bekő László volt. László története mai napig tisztázatlan és zavaros. Esetében felmerült a cyber-megfélemlítés gyanúja a számítógépén talált sértő üzenetek miatt. Kitűnő tanulmányi eredményei voltak és osztálytársai arról számoltak be, hogy komolyabb atrocitás

²¹ PARTI 2016, 116. p.

²² Tyler Clementi Foundation website: <https://tylerclementi.org/tylers-story-tcf/>.

²³ Transgender bullying cases: <https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2017/02/23/transgender-kids-are-bullied-all-the-time-the-white-house-is-helping-the-bullies/>; <https://www.nytimes.com/2018/08/15/us/transgender-oklahoma-school-bullying.html>; <https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/mother-gay-alabama-teen-who-died-suicide-claims-his-school-n1016796>.

a kisebb piszkálódásokon kívül nem érte.²⁴ Ugyanebben az évben egy győri diáklány akasztotta fel magát, miután társai kiközösítették, osztályfőnöke pedig lopással vádolta. Emiatt egy hétfői napon kellett volna megjelennie az iskola igazgatójánál, viszont ő nem ment iskolába. Később egy idős hölgy talált rá a pannonhalmi temetőben.²⁵ Szerencsére Magyarországon nem ismerünk súlyos esetet, azonban ez nem jelenti azt, hogy maga a probléma nem létezik. Ezen esetek vonatkozásában csupán a megfélemlítés gyanúja merült fel, viszont annak bizonyításól nincs elérhető adat.

3. A téma alapjogi aspektusai

Az előzőekben bemutatott terminológiai kérdések, valamint a bemutatott ügyek alapján megfigyelhető, hogy a megfélemlítés következtében a diákok alkotmányos jogai sérülnek. A megfélemlítés által keltett szorongás egyik következménye lehet az iskolakerülés vagy az ott megjelenéstől való folyamatos félelem. Továbbá, a tanulmányi eredmény romlása vagy az osztály szociális életéből való kiszorulás sem elhanyagolható tényező. Azonban az áldozat fizikai állapota is könnyen romlásnak indulhat, a folyamatosan ismétlődő vagy huzamosabb ideje tartó megfélemlítés következtében, pszichoszomatikus betegségek képében.²⁶ Mindezek fennállása lehetetlenné teszi, hogy az áldozattá vált diák kihasználja az iskola által biztosított előnyöket, szolgáltatásokat.²⁷ Magyarországon a közoktatásban résztvevő felek jogait és kötelezettségeit a nemzeti köznevelésről szóló törvény szabályozza. Sőt, a diákok vonatkozásában kiemeli, hogy „...védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben.”²⁸

Számos kutatás, valamint az USA bírói gyakorlata által alkalmazott megközelítés²⁹, hogy az elkövető, a véleménynyilvánításhoz való jogára hivatkozik, amely védelmet nyújt számára a megfélemlítő magatartással szemben. Ugyanakkor, a megfélemlítés egyes elkövetési formái nem érintik a véleménynyilvánítás szabadságának kérdéskörét, mint például a fizikai erőszak, vagy online profillopás. Természetesen, a megfélemlítés számos esetben magatartás, amelyek kifejezetten a véleménynyilvánítás szabadságának vizsgálatát teszi szükségessé, ilyen például a „flaming”, az egymás között zajló erőszakos kommentháború vagy vita. Ugyanakkor, dolgozatomban egy új irányból kívánja megközelíteni a kérdéskört, hiszen a véleménynyilvánítás szabadságának korlátait vizsgáló *bullying* szakirodalma már jól feltárta a problémát.³⁰ Álláspontom szerint, miként azt

²⁴ Bekő László: <https://www.delmagyar.hu/kecskemets-es-komyeke/eminens-diajkat-gyasolja-a-bolyai-gimnazium-3500338/>.

²⁵ https://eduline.hu/kozoktatasi/20110324_ongyilkossag_pannonhalma_diaj.

²⁶ RIGBY, KEN: *Consequences of Bullying in Schools*. The Canadian Journal of Psychiatry 2003/9. (48) 583–590. pp.

²⁷ PONGÓ 2017, 47. p.

²⁸ 2011. évi CXCV. törvény-a nemzeti köznevelésről. 46.§ (2) bekezdés. (Továbbiakban: Köznevelési törvény)

²⁹ PONGÓ 2017.

³⁰ PONGÓ, TAMÁS: *A diákok véleménynyilvánítási szabadsága és a cyberbullying angolszász megközelítése*. In: Tóth Judit (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Tóth Károly címeztes egyetemi tanár 70. születésnapjára. Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica. Tomus LXXVII. SZTE-ÁJTK, Szeged, 2015. PONGÓ, TAMÁS: *Anglo-Saxon Approaches To Students' Freedom Of Speech And Cyberbullying: Constitutional Foundations For A Comparative Analysis*. In: Studii Si Cercetari Juridice Europene/European Legal Studi-

fentebb említettem, az iskolai *bullying* és *cyberbullying* egyik kiváltó oka, hogy a diákok egymás védett tulajdonságaira alapozva folytatnak *bullying* magatartást. Az egyes cselekmények katalizátorai adott nemhez vagy etnikumhoz tartozás, netán vagyoni helyzet vagy szexuális irányultság, lásd *Tyler Clementi* esete. Ebből kifolyólag, jelen dolgozat célja annak feltárása, hogy a diszkrimináció tilalma és az esélyegyenlőségi törvény által kimunkált keretrendszer, valamint az Egyenlő Bánásmód Hatóság (továbbiakban EBH) joggyakorlata megoldást jelenthetnek-e, apróbb módosítást követően, a védett tulajdonságon alapuló *bullyingra* a magyar jogrendszerben.

III. A magyar intézményrendszer sajátosságai és a benne rejlő lehetőségek

1. A megfélemlítések okának vizsgálata külföldi és hazai viszonylatokban

A téma ezen aspektusára egy Észak-Karolinai empirikus kutatás hívta fel a figyelmet, amelynek mintája 678, 12-18 év közötti, diák adatait veti össze egy 2015-ös felmérés alapján. A vizsgált mintákat három kategóriára bontották: (1) azokra, akik általános megfélemlítés áldozatai, (2) azokra, akik egy védett tulajdonságuk alapján részesültek megfélemlítésben, és végül (3) azokra, akik több tulajdonságuk alapján váltak áldozattá. 678 diák közül 497 jelentett általános értelemben vett megfélemlítést. Továbbá, 117 diák jelezte, hogy valamilyen védett tulajdonsága alapján vált megfélemlítés áldozatává, leggyakrabban jelölt tulajdonságok a nem, faji hovatartozás és a fogyatékoság voltak. 64 diák jelezte, hogy több védett tulajdonságuk alapján váltak áldozattá, ők leggyakrabban a faji és etnikai hovatartozást jelölték meg.³¹ Természetesen ezen kutatás adatai az eltérő faji, etnikai, kulturális viszonyok miatt nem vonatkoztathatóak Magyarországra. Azonban ezen kutatás eredménye motiválta a magyar diszkriminációs viszonyok vizsgálatát a *bullying* kérdéskörére vonatkoztatva.

Ennek hatására indokolt volt megvizsgálni az Oktatási Jogok Biztosának éves beszámolóit, az EBH tevékenységét és gyakorlatát, továbbá számos pedagógiai szakirodalmat. Az utóbbiak vizsgálata fontos, hiszen szükségszerű volt feltárni, hogy az oktatásban résztvevő felek véleménye szerint, milyen okból alakul ki egy osztályközösségen belül egy diák megfélemlítése. Az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet egyik zárótanulmánya kifejezetten azzal foglalkozik, hogy felmérje, a résztvevő pedagógusok és diákok szerint miért alakul ki megfélemlítés egy adott osztályközösségen belül.³² A résztvevő

es and Research. S.C. Universul Juridic S.R.L. Timisoara, 2015. pp. 534–546.; BENDLIN, SUSAN S.: *Cyberbullying: When is it „School Speech” And When is it Beyond the School’s Reach?* Northeastern University Law Journal 2013/1. 47–76. pp.

³¹ MULVEY, K. L. – HOFFMAN, A. J. – GÖNÜLTAŞ, S. – HOPE, E. C. – COOPER, S. M.: *Understanding experiences with bullying and bias-based bullying: What matters and for whom?* Psychology of Violence 2018/8. (6) 702–711. pp.

³² STIEBER-KLEMM BETTINA: *Iskolai agresszió, online és hagyományos zaklatás vizsgálata az iskolai közérzet alakulásával és az alkalmazott pedagógiai és konfliktuskezelési eszközökkel összefüggésben.* Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Zárótanulmány. (2014).

pedagógusok szerint a bántalmazott diákok eltérő tulajdonságaik miatt válnak áldozatokká, míg a diákok szerint ennek oka az osztályban kialakult nyomás és megfélemlítési kényszer.³³ Ugyanakkor, a tanulmány arra is felhívja a figyelmet, hogy a megfélemlítés okai nem kizárólagosan a diákok külső megjelenési jegyeiben, hanem inkább személyiségjegyeikben (introvertáltság, érzékenység) keresendő. Sajnos, Magyarországon még nincs olyan átfogó kutatás, ami a felméri a közoktatásban megvalósuló diszkriminatív zaklatás és a megfélemlítés mértékét és egymáshoz való viszonyát. Azonban az Oktatási Jogok Biztosának éves beszámolóinak és az EBH gyakorlatának vizsgálatával kaphatunk némi rálátást a magyar helyzetre.

2. A diákok védett tulajdonságainak természete és értelmezése

Az Ebktv. felsorolja a védett tulajdonságokat,³⁴ amelyek alapján a megkülönböztetés sértheti az egyenlő bánásmód követelményét. Ez a felsorolás azonban nem zárt, mivel az utolsó pontban megjelöli az egyéb helyzetet, tulajdonságot vagy jellemzőt. Az EBH összefoglalójában azt írja, hogy „*az Ebktv. általában olyan tulajdonságokat részesít védelemben, amelyek jellemzően veleszületett, állandó, az egyén által megváltoztathatatlan vagy nehezen megváltoztatható tulajdonságok.*”³⁵ Jellemzően ilyen, például a nem, bőrszín, faji hovatartozás, nemzetiség, fogyatékoság, szexuális irányultság, nemi identitás. Azonban ennek megléte nem szükséges, elég, ha a sértett személyről csupán vélelmezik, hogy rendelkezik az adott védett tulajdonsággal, és ez alapján éri az emberi méltóságát sértő magatartás. Bár a törvény „egyéb” kategóriát is megjelöl, fontos, hogy olyan tulajdonságok értendők ide, amik hasonló természetűek a törvényben megjelöltekkel.³⁶

A diszkrimináció tilalma és az egyenlő bánásmód követelménye, jogrendszerünk egészét átható általános alapelv, melynek érvényesülése állami kötelezettségvállalás tárgya.³⁷ Kérdésként merült fel bennem az, hogy ennek megragadása, kiválthatja-e Magyarországon, más jogrendszerek specifikusabb szabályozási formáit, jelen intézményi viszonyok mellett? Az Ebktv. által szabályozott különböző jogviszonyokban, az eltérő életviszonyok miatt, indokoltnak tartom, hogy a felsorolást az adott jogviszonynak és a meglévő törvényi értelmezési keretnek megfelelően, nyíltan kezeljük. Úgy gondolom, hogy a törvényben szabályozott egyes jogviszonyok mind a társadalmi közeg, mind a jogviszonyban megjelölt felek által tanúsított magatartások és kompetenciák eltérnek egymástól. Ennek következtében például, a diákok oldalán megjelennek olyan személyhez tapadó tulajdonságok, mint az érzékenység vagy az introvertáltság, amelyek alapot adhatnak a megfélemlítés esetében, az elkövető valós vagy vélt erőfölényére, ami az ismétlődő konfliktus következtében az erőegyensúly felborulásához és a diák körüli ellenséges légkör kialakulásához vezethet. Ebből kifolyólag még inkább fontosnak tar-

³³ STIEBER-KLEMM 2014, 17. p.

³⁴ Ebktv. 8. §.

³⁵ VARGA JUDIT – PÁNCZÉL MÁRTA – KOLLÁR LEVENTE: *EBH füzetek*. Egyenlő Bánásmód Hatóság, Budapest, 2017. 8.p.

³⁶ VARGA – PÁNCZÉL – KOLLÁR 2017, 8. p.

³⁷ 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Továbbiakban: Ebktv.) Preambulum. Alaptörvény XV. cikk.

tom a dolgozatom végén megfogalmazott *de lege ferenda* javaslatot, ami éppen ezen helyzetek kezelésére nyújt megoldást.

3. Az Oktatási Jogok Biztosának szerepe

Nem az EBH az egyetlen intézmény, amely segíti a közoktatási jogviszonyban szereplő felek jogainak védelmét. Az Oktatási Jogok Biztosának Hivatala 1999-ben kezdte meg tevékenységét, a működését és feladatát szabályzó 40/1999. (X. 8.) OM rendelet (továbbiakban: Ojbr.) alapján. Működése során kizárólagosan az oktatási miniszternek tartozik felelősséggel, amely felelőség abban nyilvánul meg, hogy az OJB éves beszámolóiban tájékoztatni köteles az oktatási minisztert, a hozzá érkezett kérelmek és a hivatalból indított eljárások elbírálásáról.³⁸ Jelen intézmény az oktatás egészét átfogóan foglalkozik a legkülönbébb oktatási problémákkal, mind pedagógusi, mind szülő-diák oldalról nézve. Az oktatás bármely résztvevője panasszal élhet az általa kifogásolt intézkedés ellen. Azonban nem csak egyedi ügyekben jár el, hanem lehetősége van hivatalból is vizsgálatot indítani, ha egy jogszabály, intézkedés vagy annak elmulasztása súlyos vagy az állampolgárok nagy csoportját érintő jogsérelmet okoz.³⁹ Kettős funkcióját továbbá kiegészítik a fentebb említett, éves beszámolók,⁴⁰ amelyek különböző esetekre reflektálva mutatják be az oktatási jogok érvényesülését a magyar köz- és felsőoktatásban.

Eljárási rendje sajátos, amely hatékonyságának biztosítékaul a törvény rendelkezik megindításának feltételeiről. A kérelemre induló eljárások során előírja a kérelmező érintettségét az általa panaszolt ügyben. Ha nem az arra jogosult személy kérelmezi az eljárást, a kérelmet elutasítják.⁴¹ Ugyanezt a formát követik, akkor amikor valaki név nélkül nyújtja be kérelmét, mivel ilyenkor nem megállapítható az, hogy az arra jogosult nyújtotta be a kérelmet, azonban beadvány elutasítása mellett mindenkinek megfelelő tájékoztatást adnak a sérelmes helyzetről és annak jogi háttéréről.⁴² Ez az intézkedés az eljárás sajátos jellege miatt fontos, mivel a hivatal és eljárásának célja az egyeztetés és a felek személyes kommunikációjának elősegítése. Ugyanakkor kiemeli, hogy a hivatalhoz való fordulása miatt senkit nem érhet hátrány, a kérelmezőt a közérdekű bejelentővel azonos védelem illeti meg.⁴³ Ennek megfelelően a kérelmezők személyes adatainak védelme kiemelt fontosságú. A jogbiztonság elvének érvényesülése és a bizonyíthatóság megkönnyítése érdekében, a rendelet határidőt fűz a kérelem benyújtásához, ami a sérelmezett intézkedéstől számított egy évet jelent.⁴⁴

³⁸ 40/1999. (X. 8) OM rendelet 10. § (1) bekezdés.

³⁹ 40/1999. (X. 8) OM rendelet 8. § (1) bekezdés.

⁴⁰ Az Oktatási Jogok Biztosának 2000. évi; 2001. évi; 2002. évi; 2003. évi; 2004. évi; 2005. évi; 2006. évi; 2007. évi; 2008. évi; 2009. évi; 2010. évi; 2011. évi; 2012. évi; 2013. évi; 2014. évi; 2015. évi; 2016. évi; 2017. évi; 2018. évi beszámolója. (Továbbiakban: OJB beszámoló).

⁴¹ 40/1999. (X. 8) OM rendelet 6. § (2) bekezdés a.) pont.

⁴² 2000. évi OJB beszámoló. 5. p.

⁴³ 40/1999. (X. 8) OM rendelet 5. § (7) bekezdés.

⁴⁴ 40/1999. (X. 8) OM rendelet 4. § (1) bekezdés.

A hivatal, a rendeletben meghatározott esetekben, érdemi vizsgálatot folytat. Eljárásának sajátosságát az ún. egyeztetési eljárás jelenti, amelynek célja az oktatásban szereplő felek kommunikációjának elősegítése, az érdemi probléma feltárása és konstruktív megoldás megteremtése az adott problémára. Ennek egyik pozitívuma, hogy lehetőség adódik tájékoztatni a másik felet, megismerni annak álláspontját a konkrét problémára vonatkoztatva. A hivatal beszámolójában megemlíti, hogy sok ügy már a másik fél megszólításával megoldódik, hiszen saját hatáskörében megoldja a problémát.⁴⁵ A hivatal a felek nyilatkozatai, az általuk rendelkezésünkre bocsátott dokumentumok, valamint az ügyre vonatkozó jogszabályok összevetése alapján alakítja ki álláspontját. Amennyiben ezek valamelyikében ellentmondás mutatkozik, a hivatal személyes egyeztetésre hívja a feleket, a konfliktus tisztázására. Az eljárást szabályozó rendelet ennek érdekében a következő eszközöket biztosítja: egyrészt, rendezi a bizonyítási kötelezettséget, másrészt, létrehozza a személyes egyeztetés intézményét. A bizonyítási kötelezettségre vonatkozó rendelkezés szerint a beadvány alapjául szolgáló tényeket a kérelmezőnek, míg a nyilatkozatának alapját jelentő tényeket az intézménynek kell bizonyítania.⁴⁶ A fentebb felsorakoztatott szabályok következtében, amennyiben a panaszos és az intézmény nyilatkozatai ellentmondanak egymásnak, és a panaszos a nyilatkozatát nem tudja megfelelő bizonyítékokkal alátámasztani, a hivatal megszünteti az eljárást.

Abban az esetekben, ahol a hivatal megállapítja az oktatási jogok sérelmét vagy azok közvetlen veszélyét észleli, további eszközökkel élhet azok orvoslására. Ezek a kezdeményezés és az ajánlás, amelyek sajátossága abban áll, hogy a hatósági döntésekkel ellentétben (lásd lentebb az Egenlő Bánásmód Hatóságot), ezek nem rendelkeznek kötelező erővel, azaz végrehajtásuk nem kötelező a jogsértő intézményeknek. A kezdeményezés a jogsértő intézménnyel folytatott kommunikációt hivatott elősegíteni, míg az ajánlást az intézmény felettes szervéhez intézik. Az OJB csupán a válaszadásra kötelezi az intézményeket, amelyre határidőt is szab.⁴⁷

Az OJB másik fontos tevékenysége, a fentebb említett éves beszámolók szerkesztése. Jelen beszámolók áttekintése során olyan eseteket kerestem, amelyek összefüggésben állnak az általam leírt megfélemlítéssel vagy cyber-megfélemlítéssel. A következőkben ezen esetek bemutatására kerül sor, amelynek célja annak feltérképezése, hogy megvalósult e védett tulajdonságon alapuló megfélemlítés Magyarországon.

4. Az OJB jogeseteinek vizsgálata

A beszámolók túlnyomórészt egyes pedagógusok bántalmazó magatartását emelik ki. Azonban számos esetben olvashatunk diákok között megvalósuló erőszakról, internetes devianciáról, amellyel szemben nem csupán a diákok védtelenek, hanem a pedagógusok is tehetetlenek. Fontosnak tartom kiemelni, hogy e tehetetlenség sok esetben nem a pedagógusok negligenciájából vagy képzetlenségéből fakad, hanem az esetek háttérében a kommunikáció hiánya áll. Sokszor nehézséget jelent az is, hogy az iskola a köznevelé-

⁴⁵ 2000. évi OJB beszámoló. 6. p.

⁴⁶ 40/1999. (X. 8) OM rendelet 7. § (5) bekezdés.

⁴⁷ 40/1999. (X. 8) OM rendelet 7. § (9) bekezdés.

si törvény által megállapított felügyeleti kötelezettségét⁴⁸ nem képes ellátni. Ezen probléma oka egyrészt, az iskolán kívüli elkövetésben (*off-campus*) keresendő, másrészt abban, hogy a pedagógusok teherbíró képessége is véges, és többnyire nem közvetlenül a szemük előtt valósulnak meg ezek az események. Több esetben is szerepet játszik az, hogy az erőszakot az iskola nem az elkövetéskor, vagy legalábbis nem az első elkövetéskor észleli, hanem annak hosszas ismétlődése után. Erre jó példa egy 2006-os jogeset, melyben:

*„Egy szülő azért fordult hozzánk, mert szerinte gyermekét diáktársai az iskolában folyamatosan bántalmazzák. Az elszenvedett lelki sérülések következtében gyermekét pszichológushoz kell hordania.”*⁴⁹

Az intézményvezető nyilatkozatában azt mondta, hogy sem neki, sem a többi pedagógusnak nem jelentették, hogy a gyermeket folyamatosan bántalmazzák. Azt hozzátette, hogy két esetről tudnak, amiben a tanulót magasabb évfolyam tanulói megverték, mely verekedést a panaszos gyermeke kezdeményezte. Azonban véleménye szerint ezt az iskola időben észlelte, és megfelelően szankcionálta a tanulókat. Továbbá, az igazgató szerint, a gyermek pszichológiai kezelésére a gyermek személyiségével kapcsolatos okok miatt van szükség. Az OJB az ügy vonatkozásában megállapította, hogy az iskola eleget tett felügyeleti kötelezettségének, ezért nem fogalmaztak meg kezdeményezést.⁵⁰ Ebben az esetben felmerül a *bullying* gyanúja, azonban, a beszámolóban nem derült fény arra, hogy a két atrocitáson kívül érte-e más rendszeres sérelem a panaszos gyermeket. Továbbá, az sem derült ki, hogy a gyermek pszichológiai kezelése miért volt indokolt. Az intézményvezető szerint az iskola nem értesült a gyermek folyamatos bántalmazásáról, viszont, ha gyermek ilyen súlyos lelki állapotba került, akkor a panaszos szülő miért nem értesítette az iskolát, ha ő felismerte a problémát? A tényállás tisztázatlan pontjai miatt, információ hiányában nem lehet megállapítani, hogy *bullying* érte-e a gyermeket, vagy egy valós, huzamosabb ideig fennálló problémával álltak-e szemben a felek 2006-ban.

2010-ben találhatunk egy *off-campus* esetet, amelyben egy pedagógus kereste meg a hivatalt, az ilyen esetek szankcionálásával kapcsolatban:

*„Egy pedagógus a tanulók iskolán kívüli, internetes magatartásának szankcionálása kapcsán kérte a hivatalom segítségét, mivel a tanulók egy internetes közösségi portálon társaikat és tanáraikat sértő, rágalmazó, trágár megjegyzéseket tettek közzé.”*⁵¹

Ez a *cyberbullying* tipikus megvalósulási formája, ugyanakkor az *off-campus* esetek problémájára is remekül rávilágít jelen jogeset. A hivatal felhívta a pedagógus figyelmét arra, hogy ezen cselekedetek bűncselekmény gyanúját is felvetik, akár rágalmazás, akár becsületsértés tekintetében. Ezért először az érintett személyek fontolják meg, hogy

⁴⁸ Köznevelési törvény 24. § (5) bekezdés.

⁴⁹ K-OJOG-390/2006. OJB beszámoló.

⁵⁰ K-OJOG-390/2006. OJB beszámoló.

⁵¹ OK-K-OJOGB-456/2010. OJB beszámoló.

feljelentést tesznek a rendőrségen. Ugyanakkor, gyermekek tekintetében, amennyiben nem súlyos mértékű bűncselekményről beszélünk, nem célravezető rendőrségi eljárást kezdeményezni. *De lege ferenda* javaslatom lényege, hogy a diákok ne szembesüljenek punitív jellegű szankciókkal. Hiszen úgy gondolom, hogy a probléma megoldása edukatív szempontból közelítendő meg. Ahogyan azt az OJB is kiemelte, fontos, hogy a diákokkal elinduljon egyfajta párbeszéd ennek súlyosságáról, akár egy osztályfőnöki óra keretein belül. Illetve nem elhanyagolható a szülők bevonása ebbe a párbeszédbe, a pedagógus tájékoztatási kötelezettségének⁵² eleget téve, mivel ez már a pedagógusok felügyeleti körén kívül eső magatartás. Továbbá, a hivatal kiemeli, hogy az iskola házirendje csak az iskolai élet vonatkozásában fogalmazhat meg kötelező szabályokat.⁵³ Ennek fényében a diákokat iskolán kívül eső cselekményeikért nem lehet az iskolában szankcionálni. Ez a *cyberbullying* esetében jelenthet problémát, kivéve, ha a tényállás a következő esethez hasonlóan alakul:

„Egy szülő fordult hozzánk a következő ügyben kérve segítségünket. Leányát az iskolában néhány társnője bevonszolta a mosdóba, majd az ajtó bezárása után ütlegetni kezdték, a kövekre teperték és azon vonszolták. Mindezt mobiltelefonnal felvették, és a videó anyagot az internetre kísérő szöveggel feltették.”⁵⁴

A beszámolókat áttekintve ez a második és jelen pillanatban utolsó eset, amelyről tisztán megállapítható, hogy kimeríti a *cyberbullying* magatartást, a dolgozatomban alkalmazott fogalom alapján. Nem valószínűtlen, hogy ehhez az egyszeri esethez tartozik egy huzamosabb ideje tartó *bullying* magatartás is, bár ez a jogesetből nem derül ki. Ezért fontos, hogy széleskörű védelmet biztosítsunk a diákok számára ezen magatartásokkal szemben. Azonban ezen védelem eszköztárát oly módon szükséges megválogatni, hogy annak punitív jellege ne legyen negatív hatással a gyermek fejlődésére. Ebben az esetben eljárás indult az ügyészség előtt is, melyről az édesanya azt nyilatkozta, hogy gyermekének nem tesz jót a feljelentések és kihallgatások sorozata.⁵⁵ Ennek elkerülésére nyújt kívánó megoldást a dolgozat, *de lege ferenda* javaslata oly módon, hogy az anyagi jogi háttér megteremtésével lehetőség nyílik arra, hogy az oktatási jogviszonyban szereplő feleket szorosabb együttműködésre ösztönözze az Egyenlő Bánásmód Hatóság eljárása által. A fentebbi ügyben az iskola a diákok magatartását szankcionálta és azok szülei bocsánatot is kértek az áldozattól. Ennek fényében az OJB kezdeményezést nem fogalmazott meg az intézmény felé, csupán arra kérte az intézetvezetőt, hogy fordítsanak kiemelt figyelmet a diákok emberi méltóságának tiszteletben tartása és a fizikai bántalmazás megakadályozása érdekében.

A fentebbi példák bizonyítják, hogy az iskolai *bullying* és *cyberbullying* már jelen van a magyar iskolákban, amit a fentebb idézett *Tabby in Internet* kutatás is bizonyított.⁵⁶ Ugyanakkor, az is látható, hogy az OJB *soft law* eszköztára nem elegendő a sú-

⁵² Köznevelési törvény 61. § (1) bekezdés f.) pont.

⁵³ Köznevelési törvény 76. §; 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 32. §; 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet, 5. sz. melléklet.

⁵⁴ K-OJGB-64/2009. OJB beszámoló.

⁵⁵ K-OJGB-64/2009. OJB beszámoló.

⁵⁶ PARTI – SCHMIDT – NÉRAY – VIRÁG 2014, 47–58. pp.

lyosabb ügyek rendezéséhez, s ilyen esetekben rendőrségi (büntetőjogi) megoldást javasolnak. Jelen dolgozat fókuszában az EBH eljárásának megnyitása áll *bullying* és *cyberbullying* esetek vonatkozásában, az alábbi, *de lege ferenda* részben leírtak alapján. Mindez lehetővé tenné, hogy a OJB puha jogi eszköztára és a büntetőjogi megoldások között, egy közigazgatási hatósági eljárási út nyíljon meg a felek részére. Ennek kifejtésére alább, a releváns résznél térek ki bővebben.

5. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság tevékenysége

Az OJB éves beszámolóí rávilágítottak arra, hogy a közoktatásban jelen van a megfélemlítés, illetve a cyber-megfélemlítés is. Azonban a súlyosabb esetek kezelésére a OJB *soft law* eszköztára nem elegendő, ugyanakkor sok esetben nem tartom célravezetőnek a gyermekek kitételét rendőrségi eljárásoknak, amennyiben nem valósul meg súlyos bűncselekmény. Dolgozatomnak sokkal inkább az a célja, hogy ezen eljárások helyett egy olyan opció nyíljon meg a magyar diákság előtt, amellyel élve nem csak védelmet, hanem konstruktív megoldást kapnak, anélkül, hogy kifejezetten punitív törvényi szankcióval szembesülnének. Ezt jelentené az EBH közigazgatási eljárása a *bullying* tekintetében, miként azt a *de lege ferenda* javaslatomban kifejtem.

Előzetesen fontosnak tartom kiemelni, hogy az EBH tevékenysége nem csupán eljárási cselekmények sorozata. 2009-ben létrehozták az egyenlőbánásmód-referenci hálózatot, amellyel szolgáltatásukat megyei és járási szinten kiterjesztették. 2019-ben, a hálózat megalakításának 10. évfordulóján egy médiakampányt szerveztek, amelynek keretében különböző érzékenyítő tartalmakat osztottak meg a közösségi médiában eseteikről, ezzel köztudatba ültetve tevékenységüket.⁵⁷ Továbbá, a rendelkezésükre álló adatokból különböző beszámolókat készítenek, amelyek mindenki számára elérhetőek.⁵⁸

A továbbiakban megvizsgáltam a hatóság közoktatásban megvalósuló, zaklatáshoz kötődő eljárásait. Összesen három eset található, melyek mindegyike a nemzetiséghez való tartozáshoz kapcsolódik. Mindhárom eset jogsértést megállapító döntéssel végződött.⁵⁹ Az EBH külön kiemeli azt, hogy a jogviszonyok szereplőinek magánjellegű kapcsolataiban nem jár el. Ezt a három talált jogeset is megerősíti. A jogesetek mindegyikében valamely pedagógus nem helyén való magatartása váltotta ki az eljárás megindítását. Például az esetek egyikében:

*„A kérelmező azzal az oktatási intézménnyel szemben nyújtott be kérelmet a hatósághoz, amelybe a fia jár. A kérelem szerint az iskola egyik pedagógusa azzal, hogy a tanulószobai foglalkozás alkalmával a kérelmező gyermekének roma származására vonatkozó sértő kijelentést tett, valamint azzal, hogy a kérelmező észrevételezése alapján a roma származású gyermekekről külön lista van az osztályban, gyermekével szemben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét és megvalósította a zaklatás tényállását.”*⁶⁰

⁵⁷ Sajtóközlemény a médiakampányról: <https://www.egyenlobanasmod.hu/hu/hirek/sajtokozlemeney-az-ebh-informacios-kampanyarol>.

⁵⁸ Az Egyenlő Bánásmód Hatóság beszámolóinak elérési helye: <https://www.egyenlobanasmod.hu/index.php/hu/ebh-fuzetek>.

⁵⁹ EBH/103/2011. EBH/340/2013; EBH/654/2009.

⁶⁰ EBH/340/2013.

Az EBH az adott oktatási intézményt eljárás alá vonta, amelynek képviselőjében annak igazgatója elismerte, hogy a kérelmező panaszában megjelölt esemény, a pedagógus és a diák között megtörtént. Nyilatkozatában előadta, hogy ezután igyekezett legjobb belátása szerint orvosolni az esetet, amelynek keretében ő is, illetve a pedagógus is többször bocsánatot kértek a kérelmezőtől és annak gyermekétől. Majd arról számolt be, hogy a gyermeket több ízben dicséretben részesítették. Az osztálynaplóban vezetett külön lista tekintetében (az osztálynaplóról jegyzőkönyv készült), azonban sehol nem találtak külön vezetett listát a roma származású diákok vonatkozásában. A hatóság a felek nyitottságára tekintettel megkísérelte az egyezség megkötését, azonban a kérelmező nem fogadta el az eljárás alá vont fél bocsánatkérését, emiatt a felek között egyezség nem jött létre. Ezzel összefüggésben a hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vont fél a sérelmezett kijelentés elhangzásával megvalósította a zaklatás tényállását és megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. Tekintettel arra, hogy az eljárás alá vont fél elismerte a jogsértő magatartást, a hatóság a magatartás jövőbeni tanúsításának megtiltásán kívül, más szankciót nem alkalmazott.⁶¹

A jogeset megvizsgálása rávilágít a zaklatás természetére. Következésképpen a zaklatás megvalósítható egyszeri magatartással, az előbb felvázolt jogeset alapján, hiszen a pedagógus egyszer tett megjegyzést a gyermek roma származására. Továbbá, az mindhárom jogesetben megfigyelhető, hogy a hatóság az oktatási jogviszonyban szereplő felek kapcsolatát, csupán alá-fölé rendeltségi alapon, azaz diák és pedagógus tekintetében vizsgálja. Kérdés az, hogy a diákok között megvalósuló megfélemlítés adhat-e alapot diszkriminációra? Ezen kérdésre dolgozatom *de lege ferenda* javaslata után egy hipotetikus eset felvázolásán keresztül kívánok majd válaszolni.

IV. De Lege Ferenda

1. Eljárási rész

A fentebb bemutatott jogintézmények értelmében néhány javaslatot kívánok megfogalmazni, amelyeknek alkalmazása, a magyar intézményrendszert tiszteletben tartva, megoldást nyújthatna a bullying magyarországi kezelésére.

Ahogy az már korábban kiemeltem az EBH, amennyiben megállapítja a jogsértést, különböző szankciókkal élhet: *a.) elrendelheti a jogsértő állapot megszüntetését; b.) megtilthatja a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását; c.) elrendelheti a jogsértést megállapító jogerős határozatának nyilvános közzétételét; d.) bírságot szabhat ki; e.) külön törvényben meghatározott jogkövetkezményt alkalmazhat.*⁶² Ezeknek többsége resztoratív és preventív jellegű, kivéve a bírság kiszabását elrendelő pont, amely már punitív. Mivel a köznevelési jogviszony alanyai többnyire gyermekkorú személyek, ezért a kifejezetten punitív jellegű szankciót megállapító eljárásokat nem tartom célra-

⁶¹ EBH/340/2013.

⁶² Ebktv. 17/A. § (1) bekezdés.

vezetőnek. Továbbá, a sokszor hónapokig, évekig elhúzódó, lelkileg megterhelő, hosszas peres eljárások elkerülése érdekében szükségszerű valamely nem peres eljárás megválasztása. Az EBH eljárása e szempontból is kedvező hiszen közigazgatási szerv lévén a törvény ügyintézési határidőt rendel el, ami hetvenöt nap, kivéve, ha kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége áll fenn, ekkor a hatóság soron kívül vagy legkésőbb negyvenöt napon belül köteles dönteni.⁶³ A fentebbiekben azt is említettem, hogy az EBH nem vizsgál magánviszonyokat, azonban itt indokoltnak tartom a köznevelési jogviszonyban szereplő mellérendelt felek (diákok) viszonyainak vizsgálatát. Mégpedig abból az okból kifolyólag, hogy az iskola köznevelési törvényben megállapított védelmezési kötelezettségének teljesítését⁶⁴ vizsgálni lehessen, illetve, hogy eljárási kereteken belül konstruktív megoldás jöjjön létre a jogviszonyban szereplő felek között, ezzel is elősegítve az érzékenyítést és a prevenciót. Továbbá fontosnak tartom itt is megjegyezni a fentebb már említett szempontot, miszerint mind a megfélemlítő, mind pedig a zaklató magatartások következtében az áldozat lehetőségei az iskolai szolgáltatások igénybevételére folyamatosan szűkülnek. Az Ebktv. rendelkezése értelmében az egyenlő bánásmód követelménye, kifejezetten az iskolai szolgáltatások biztosítására és igénybevételére is kiterjed.⁶⁵ Tehát, amennyiben a megfélemlítő magatartás következtében realizálódik az iskolakerülés vagy az osztályközösségből való kiszorulás, vagy akár a tanulmányi eredmények romlása, fontos lenne, hogy a diákok védelme e tekintetben is megvalósuljon.

Sőt mi több, az EBH érdemi döntése ellen, az alkotmányban rögzített jogok értelmében,⁶⁶ jogorvoslatra is van lehetőség,⁶⁷ amelynek pontos menetét a közigazgatási és a polgári perrendtartás szabályozza. Ezek alapján lehetőségessé válik az EBH döntésének bírósági felülvizsgálata, amelyet elsőfokon a Fővárosi Törvényszék folytat le. Az erre vonatkozó keresetlevelet a hatóság számára kell benyújtani, az eljáró bíróság (Fővárosi Törvényszék) megjelölésével, melyet a hatóság az ügy részleteit tartalmazó dokumentumokkal együtt továbbít az illetékes szervnek. E ponton, a Törvényszék döntését követően, a törvény két utat jelöl meg a jogorvoslatra.

i) Az első út szerint, az elsőfokon eljáró bíróság jogerőre emelkedett határozata ellen rendkívüli perorvoslattal lehet élni, és ezáltal felülvizsgálati kérelemmel a Kúriához lehet fordulni.⁶⁸ A felülvizsgálati kérelem befogadhatóságáról a Kúria háromtagú tanácsban dönt, majd annak eredményéről harminc napon belül végzésben határoz.⁶⁹ A felülvizsgálati kérelem befogadását megtagadó végzést indokolni kell. Ha a felülvizsgált határozat az ügy eredményére kihatóan jogszabálysértő, illetve a Kúria határozatával eltérő módon ítélik, akkor azt részben vagy egészben hatályon kívül helyezi a Kúria, majd az elsőfokon eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat megho-

⁶³ Ebktv 14. § (4), (5) bekezdés.

⁶⁴ Köznevelési törvény 46. § (2) bekezdés.

⁶⁵ Ebktv 14. § (2), bekezdés d.)

⁶⁶ Alaptörvény XXVIII. cikk. (7) bekezdés.

⁶⁷ 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról. 5. § (Továbbiakban: Kp.)

⁶⁸ Kp. XIX. fejezet.

⁶⁹ Kp. XIX. fejezet. 118. §.

zatalára kötelezi.⁷⁰ Azonban ez az eljárási rend lényegesen megváltozik, ha a Fővárosi Törvényszék határozata ellen alkotmányjogi panaszt nyújtunk be.

ii.) Ennek megfelelően a második út, az alkotmányjogi panasz benyújtásának lehetősége.⁷¹ Természetesen, e két opció nem zárja ki egymást, erre a polgári perrendtartás vonatkozó része utal: *„ha az alkotmányjogi panaszban támadott határozat ellen felülvizsgálati eljárás is indul, az elsőfokon eljárt bíróság az alkotmányjogi panasz előterjesztéséről - a panasz másolatának megküldése mellett - haladéktalanul értesíti a Kúriát.”*⁷²

Az Alkotmánybíróságnak lehetősége nyílik arra is, hogy az elsőfokon eljárt bíróság alkotmányjogi panaszban támadott határozat végrehajtásának felfüggesztésére felhívja a bíróságot, saját eljárásának lefolytatásáig.⁷³ Természetesen erre lehetősége van, az elsőfokon eljárt bíróságnak is,⁷⁴ azonban a felfüggesztésről szóló végzést köteles megküldeni az Alkotmánybíróságnak.⁷⁵ Az Alkotmánybíróság a hozzá beérkezett panaszok befogadhatóságáról külön tanácsban dönt, a főtktár előzetes vizsgálata után.⁷⁶ A befogadhatósági eljárásban a tanács mérlegelési jogkörében vizsgálja a befogadhatóság tartalmi feltételeit,⁷⁷ különösen a panaszos fél érintettsége⁷⁸ és a jogorvoslati lehetőségek kimerítése⁷⁹ tekintetében. Továbbá, a tanács megvizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának formai feltételeit⁸⁰ az adott ügyre vonatkoztatva. Az eljárások további részletszabályait a polgári, közigazgatási perrendtartás, illetve az Alkotmánybíróságról szóló törvény vonatkozó rendelkezései tartalmazzák.

Az Egyenlő Bánásmód Hatósággal folytatott egyeztetésem során fény derült arra, hogy ezen hivatali út bejárására két precedens^{81,82} is volt a hatóság fennállása óta. Ennek megfelelő szemléltetésére, a „Doboz ügy” néven elhíresült esetet kívánom bemutatni.

2. A „Doboz ügy”

Eszerint a kérelmező 2013 nyarán, azzal fordult a hatósághoz, hogy egy szórakozóhelyre férfiként csupán 1000.- Ft értékű levásárolható belépőjegy ellenében léphetett be, míg a társaságában lévő nők számára ingyenes volt a belépés. A kérelmező a szórakozóhely gyakorlatát diszkriminatívnak vélte, annak tekintetében, hogy a férfiak számára a „kupon” megvásárlása plusz terhet jelentett.

Az eljárás megindítása után a szórakozóhelyet működtető gazdasági társaság előadta, hogy korábban mindkét nem számára, a szóban forgó kupon jelentette a belépést. Ezt

⁷⁰ Kp. XIX. fejezet. 121.§.

⁷¹ 2011. évi CLII. törvény az Alkotmánybíróságról. 26. §; 27. § (Továbbiakban: Abtv.)

⁷² 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról. 425. § (Továbbiakban: Pp.)

⁷³ Pp. 426. § (2) bekezdés.

⁷⁴ Pp. 426. § (1) bekezdés.

⁷⁵ Pp. 426. § (3) bekezdés.

⁷⁶ Abtv. 55. §.

⁷⁷ Abtv. 56. §.

⁷⁸ Abtv. 26. §.

⁷⁹ Abtv. 27. §.

⁸⁰ Abtv. 27. §.

⁸¹ 3185/2014. (VI. 27.) AB végzés.

⁸² 3001/2016. (I. 15.) AB határozat.

a gyakorlatot azért változtatta meg, mert a férfiak rendszeresen tolokodtak a korábbi bejutás érdekében. A szórakozóhely biztonsági szolgálata nem tudott intézkedni, hiszen a tolokodás közterületen történt. Továbbá, a felperes arra hivatkozott, hogy ezen beléptetési rend elfogadott üzletpolitika, mind az Egyesült Államokban, mind Európában. A kérelmező kifogásolta ezen gyakorlat hatékonyságát, nyilatkozatában azt mondta, hogy a sorban való várakozáskor a férfiak még nem voltak elkülönítve a nőktől, csak a szórakozóhely bejáratánál. A történetek tekintetében a kérelmező a nemét, illetve nemi identitását jelölte meg, mint az általa elszenvedett hátránnyal összefüggő védett tulajdonságot. Az alperesi hatóság megállapította, hogy az alapvető jogok összeütközésére vonatkozó szabály az ügyben nem alkalmazható. Ezután a hatóság azt vizsgálta, hogy a kimentés körében volt-e az adott jogviszonnyal összefüggésben olyan ésszerű indok, amely alapot adhat az előnyben részesítésnek. A hatóság álláspontja szerint, a tolokodó férfiak viselkedésének befolyásolásával a nemek közötti különbségtétel nem indokolható, illetve az egyenlő bánásmód követelményével összeegyeztethetetlen a felperesi gyakorlat. Továbbá, a hatóság kiemelte, hogy a felperes az előnyben részesítésre akkor hivatkozhatott volna, ha azt törvény, vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendelet valamely konkrét rendelkezésére alapítja, és az megfelel a törvény egyéb feltételeinek.⁸³ Az alperesi hatóság megállapította, hogy ilyen jogszabályi rendelkezés a nők előnyben részesítésére az áruk forgalmazásának és szolgáltatások nyújtásának területén nincs. Továbbá, az Alaptörvény XV. cikke (4)-(5) bekezdéseiből a nők védelme tekintetében a hatóság álláspontja szerint nem vezethető le olyan általános felhatalmazás, amely a gazdaság szereplőit feljogosítaná arra, hogy az erre vonatkozó jogszabályi rendelkezés hiányában, a férfiakat hátrányban részesítő gyakorlatot alkalmazzanak a nők előnyben részesítésére. A hatóság a körülményeket mérlegelve, tekintettel arra, hogy a felek között lényeges ténykérdésben vita nem merült fel, tárgyalás tartása nélkül hozta meg döntését.

Az alperesi hatóság határozatát a felperes keresettel támadta meg a Fővárosi Munkaügyi Bíróságon (továbbiakban: bíróság; jelenleg: Fővárosi Törvényszék), melyben kérte, hogy a bíróság a határozatot helyezze hatályon kívül, és kötelezze az alperesi hatóságot új eljárás lefolytatására és új határozat meghozatalára, továbbá kérte a határozat végrehajtásának felfüggesztését a polgári perrendtartás vonatkozó szabályai szerint. A bíróság a felperes keresetét elutasította és megállapította, hogy az alperesi hatóság helyesen és a jogszabályoknak megfelelően döntött úgy, hogy a kifogásolt felperesi gyakorlat nem volt célszerű és indokolt. Indoklásában a bíróság hozzátette, hogy a felperes sem a közigazgatási eljárásban (a kimentő bizonyítás során), sem pedig a bírósági eljárásban nem tudta bizonyítani a sérelmezett gyakorlat indokoltságát. Továbbá, kiemelte azt, hogy nincs olyan jogszabály, amely megengedi a magánjogi jogalanyok számára az előnyben részesítést, tehát erre a felperes jogot nem alapíthatott.

A felperes alkotmányjogi panaszt nyújtott be, hivatkozva a már bírósági eljárás során sérelmezett alapjogok és jogszabályi rendelkezések tekintetében.^{84, 85} Az Alkot-

⁸³ Ebkvtv 11. §.

⁸⁴ A felperes hivatkozott Alaptörvényi rendelkezései: II. cikk „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg”; XII. cikk (1) „Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hoz-

mánybíróság (továbbiakban: AB) megvizsgálta a panasz befogadhatóságának formai és tartalmi feltételeit és ezek alapján a panaszt befogadta és részben érdemben bírálta. Az Alkotmánybíróság a panaszt elutasította, mivel az nem megalapozott. Az AB elsőként azt vizsgálta, hogy a panaszos gazdasági társaság az emberi méltósághoz való jogra történő absztrakt hivatkozással utalhat-e az általános cselekvési szabadságának korlátozására. Az AB utal az Alaptörvény I. cikk (4) bekezdésére, amely szerint: „[a] törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.” Ezzel összefüggésben az AB végzésében kifejti, hogy „az Alkotmánybíróság irányadó gyakorlata értelmében a jogi személynek nincs emberi méltósága (az emberi méltóság alapjogából eredő, a természetes személyeket megillető általános cselekvési szabadsága), ezért a vizsgált esetben a jogi személy nem hivatkozhat az emberi méltóság sérelmére.”⁸⁶ Az AB továbbá megvizsgálta a panaszos által hivatkozott szerződési szabadság, illetve a tulajdonhoz való jogra vonatkozó érveket. Az utóbbinál azt vizsgálta, hogy a tulajdonjog részjogosítványának tekintendő rendelkezési jog az Alaptörvény XIII. cikkének védelme alá esik-e. Ezzel kapcsolatosan az AB elvi jelleggel rámutatott arra, hogy a tulajdonjoghoz kapcsolódó részjogosítványok korlátozása csak akkor jár a tulajdonjognak, mint alkotmányos jognak a korlátozásával, ha az elkerülhetetlen, tehát kényszerítő ok nélkül történik, továbbá, ha a korlátozás súlya a korlátozással, elérni kívánt célhoz képest aránytalan.⁸⁷ Arra tekintettel, hogy a társadalmi egyenlőség elérése alkotmányos cél, az Ebktv. támadott rendelkezése a diszkrimináció tilalmán keresztül az emberi méltósághoz való jog érvényesülését hivatott előmozdítani, így a tulajdonjogi részjogosultág korlátozásának közérdekűsége megállapítható. Hiszen a korlátozással elérni kívánt cél fontossága és a tulajdonjog, mint alapjog korlátozása arányos. Tekintettel arra, hogy az eljáró hatóság a támadott Ebktv. rendelkezés alkalmazása során nem lépett ki az alkotmányos értelmezési keretből, illetve a panasz alapjául szolgáló ügyet, nem alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősítette, az AB az alkotmányjogi panaszt e tekintetben is elutasította.⁸⁸

3. Törvénymódosítási javaslat, az anyagi jogi háttér megteremtésének lehetősége

Azonban ahhoz, hogy a fentebb kifejtett hivatali út, kezdve az EBH eljárásával, megnyíljon a *bullying* eljárások felé, szükséges a *bullying* (megfélemlítés) fogalmának be-

zájárulni a közösség gyarapodásához.”; XIII. cikk (1) „Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.”; XV. cikk (4) „Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.”; (5) „Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”.

⁸⁵ Az Ebktv. támadott rendelkezése: „5. § Az egyenlő bánásmód követelményét a 4. §-ban foglaltakon túl az adott jogviszony tekintetében köteles megtartani, (...) b) aki az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségekben szolgáltatást nyújt vagy árut forgalmaz”.

⁸⁶ 3001/2013. (I. 15.) AB végzés.

⁸⁷ 7/1991. (II. 28) AB határozat.

⁸⁸ 3001/2016. (I. 15.) AB határozat.

építése az EBH működését szabályozó törvénybe. Az Ebktv. I. fejezete tartalmazza azokat a magatartásokat (közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés, zaklatás, jogellenes elkülönítés, megtorlás),⁸⁹ amelyek megvalósíthatják a törvényben felsorolt védett tulajdonságok⁹⁰ valamelyikének sérelmét. Ezen tényállások közé kívánom beilleszteni önálló tényállásként a megfélemlítés és cyber-megfélemlítés fogalmát. Kérdésként merülhet fel, hogy miért nem elegendő a zaklatás tényállása? Vagy akár az is, hogy miért nem a meglévő zaklatás fogalmat bővíttem ki megfélemlítés elemekkel? Ennek oka abban keresendő, hogy az Ebktv. nem csupán köznevelési jogviszonyt szabályoz. Következésképpen, a zaklatás tényállásának fejlesztése megfélemlítési elemekkel azzal járna, hogy a törvényben szabályozott összes jogviszonyra vonatkozólag eszközölnék módosítást. Ez azonban ellentmondást képezne dolgozatom alapvető témájával és céljával. Másrészt, a zaklatás tényállása nem tartalmazza azokat a fogalmi elemeket, amelyeket a megfélemlítésnél az arra vonatkozó szakirodalom, részletesen kimunkált. Az ezekkel való kibővítése a zaklatás tényállásának alapvető természetét és az EBH erre alapuló eljárási mintájának csorbulását eredményezné. Továbbá, a dolgozatom korábbi szakaszában felvázolt megfélemlítés, illetve cyber-megfélemlítés definícióját, két pontban, kiegészíteni szükséges. i.) Az első kiegészítés a köznevelési jogviszonyon belül a diákokra való ráutalást jelenti, miszerint a megfélemlítést a zaklatással ellentétben csak diákok között valósulhat meg a mellérendeltség módszerével. ii.) Ezentúl szükséges az is, hogy a zaklatás fogalmához hasonlóan a megfélemlítés fogalma is utaljon a törvényben felsorolt védett tulajdonságokra. Ezen szempontok figyelembevételével az általam javasolt törvényt módosítás a következő:

*Zaklatás, jogellenes elkülönítés, megtorlás, megfélemlítés**

„10. § (1) Zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő, szexuális vagy egyéb természetű magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása.

(2) Jogellenes elkülönítésnek minősül az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától - anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné - elkülönít.

(3) Megtorlásnak minősül az a magatartás, amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt kifogást emelő, eljárást indító vagy az eljárásban közreműködő személlyel szemben ezzel összefüggésben jogsérelmet okoz, jogsérelem okozására irányul vagy azzal fenyeget.

*(4) a.) Megfélemlítésnek minősül az olyan, diákok között megvalósuló, szándékos és ismétlődő, valós vagy vélt erőfölényen alapuló fizikai, verbális, illetve egyéb sérelemokozás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott tulajdonságával függ

⁸⁹ Ebktv. 10. §.

⁹⁰ Ebktv. 8. §.

össze, továbbá, amelynek célja és/vagy eredménye az elkövető(k) és az áldozat között lévő erőegyensúly felborítása.

b.) *Cyber-megfélemlítésnek minősül az olyan, elektronikus eszköz által, diákok között megvalósuló, szándékos, egyszeri vagy ismétlődő magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott tulajdonságával függ össze, és amely kárt vagy sérülést okoz az áldozatnak, s célja az erőegyensúly felborítása az elkövető és az áldozat között.*”

Az általam felvázolt módosítási javaslat hatékonyabb ábrázolása érdekében, annak alkalmazását egy hipotetikus eset segítségével kívánom bemutatni.

V. Szemléltetés és következtetések

I. Hipotetikus eset

Egy kérelmező szülő fordul a hatósághoz azzal, hogy gyermekét az iskola hátsó udvarán pár osztálytársa, a tanórák közötti szünetben megverte. A diákok az esetet videóra vették és felrakták egy közösségi média platformra, különböző sértő megjegyzéseket téve a gyermek bekötözött kezeire és kinézetére. A szülő tájékoztatta a hatóságot arról, hogy gyermeke bőrbetegsége miatt, nem tud kézzel írni, ezért számára engedélyezett a laptop használata a tanórákon. Számonkéréseken pedig szóban ad számot a tudásáról. A szülő nyilatkozatában előadta azt, hogy gyermeke speciális helyzetét a pedagógusok teljes mértékben figyelembe veszik és segítik a tanulásban. Azonban ezt diáktársai nehezen viselik. A szülő azt állítja, hogy gyermeke folyamatos atrocitásoknak van kitéve az iskolában való jelenléte során, a pedagógusok pedig tehetetlenek az ügyben. A szülő arról is beszámolt, hogy gyermeke közérzete és tanulmányi eredménye folyamatosan romlik.

A panaszos szülő a kérelméhez csatolva benyújtotta a szóban forgó felvételeket, illetve a gyermek pszichológia vizsgálatáról szóló dokumentumokat, melyek megállapítják, hogy a gyermek erős szorongással küzd. Az EBH eljárás alá vonja az iskolát, ahová a panaszos gyermeke jár. A hatóság az iskola képviselőjét nyilatkozattételre hívta fel. Az eljárás alá vont iskola képviseletében az igazgató jár el. Az igazgató nyilatkozatában előadja, hogy a gyermek speciális helyzetéről tudott. Az ezzel kapcsolatos atrocitásokról, a verekedés kivételével, azonban nem. Az igazgató nyilatkozatában azt mondja, hogy a verekedés észlelése után a gyermek szüleit még aznap értesítette és az erőszakos diákokat megfelelően szankcionálta. A panaszos által említett folyamatos atrocitások tekintetében az igazgató értekezletet hívott össze. Az ott jelenlévő pedagógusok kisebb jellegű atrocitásokról számoltak be, azonban nem látták, hogy a gyermeket kifejezetten bántották volna. Az igazgató a szülők jelenlétében meghallgatta mind a panaszos gyermeket, mind az erőszakos diákokat. Ezen meghallgatások során a szülők bocsánatot kértek a panaszos szülőtől és annak gyermekétől is.

A hatóság a sérelemokozást a csatolt pszichológia vizsgálat és az ismétlődő atrocitások tekintetében valószínűsítettnek tekinti. A hatóság ezután azt vizsgálta, hogy a bántalmazó diákok magatartása okozati összefüggésben áll-e a gyermek egészségügyi állapotával. Továbbiakban pedig megállapította, hogy a gyermekről készült felvételek és az interneten megjelenített sértő megjegyzések a gyermek egészségügyi állapotával összefüggésben állnak. A bántalmazó diákok magatartása alkalmas az áldozat és az elkövetők között lévő erőegyensúly felborítására, illetve az áldozat körül, ellenséges környezet kialakítására.

A hatóság megállapította, hogy a diákok magatartása megsértette az egyenlő bánásmód követelményét és megvalósította a cyber-megfélemlítés tényállását, mely okozati összefüggésben állt a diák egészségügyi állapotával. Kiemeli, hogy a panaszos gyermeke körül nem csupán egy egyszeri cyber-megfélemlítésről van szó, hanem egy huzamosabb ideje tartó, folyamatosan ismétlődő megfélemlítésről is. A hatóság figyelembe vette, hogy az iskola együttműködő magatartást mutatott, ezért a jogsértés megállapítása mellett elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését és kiemelte, hogy az iskola ezentúl fordítson fokozott figyelmet a diákok ilyen jellegű viselkedési formáira.

2. Konklúzió

Ahogy az a dolgozat szemlélteti és számos kutatás bizonyítja, a probléma valós és a közösségi média fejlődésével egyre aktuálisabb lesz. Véleményem szerint, az ember nem arra szocializálódott, hogy egy ekkora közösség (amit ma a *Facebook*, *Twitter*, *Tik Tok* és hasonló közösségek jelentenek) adjon pozitív vagy negatív visszacsatolást az adott egyénnek. Hiszen ezek hatásai szinte beláthatatlanok. A *bullying* kérdésköre ugyan nem újkeletű téma, azonban a *cyberbullying* egyértelműen kihat a *bullying* magatartásokra is. Ennek köszönhetően a *bullying* ma már nem csak iskolaidőben jelenlévő magatartási forma, hanem a kibertér segítségével a gyermekek mindennapjaiban erőteljes módon jelen van. Ezért számukra védelmet biztosítani nagyon is szükséges. Ezen védelem tárgya nem csak a gyermek fizikai, mentális egészségére terjed ki, hanem fontos szempont továbbá, a köznevelés rendjének fenntartása és az iskola által kínált szolgáltatások igénybevételének biztosítása is.

A szakirodalom által kimunkált fogalmi háttér kontextusba helyezése elengedhetetlen a probléma hatékony megközelítése szempontjából. Továbbá, fontos, hogy ezen magatartások okai és motivációi felderítésre kerüljenek. A dolgozatban tárgyalt észak-karolinai kutatás megközelítését Magyarországon is indokoltnak tartom, hiszen ez nagyobb rálátást biztosítana ezekre a magatartásokra.

A magyar intézményrendszer vizsgálata során megmutatkozott az is, hogy nem szükséges új intézmény létrehozása a megfélemlítés eseteireinek vizsgálatára. Az OJB *soft law* eszköztára és az EBH eljárása képes arra, hogy a *bullying* magatartásokkal szemben védelmet biztosítson az áldozatok számára a saját rendszerében. Ugyanakkor, szükségszerű kiemelni, hogy az OJB eszköztára komplexebb összetételű *bullying* és *cyberbullying* ügyekben nem bizonyul elégségesnek. Ezen okból kifolyólag, szükséges az EBH eljárásának kiterjesztő értelmezése és a hatóságot szabályozó Ebktv. kibővítése. A dolgozat fundamentumát képező *de lege ferenda* javaslat az anyagi jogi háttér megteremtésére irányul, amely a szakirodalom által kimunkált fogalmak beépítését jelenti az

Ebktv normarendszerébe. Jelen javaslat az Ebktv. értelmezési keretén belül maradvá, azt a magyar intézményrendszer tiszteletben tartásával fogalmaz meg egy olyan megoldási lehetőséget, amely a továbbiakban nem csupán hatósági eljárás keretein belül érvényesülhet. A dolgozatban kifejtett hivatali útvonal lehetővé teszi azt, hogy a megfélemlítés és cyber-megfélemlítés alapjogi kérdése az Alkotmánybíróság elé kerülhessen.

A magyar jogrendszer adta lehetőségek tekintetében, bízok abban, hogy Magyarország megoldási kísérlete nem egy tragikus kimenetelű ügy ellenreakciója lesz és őszintén remélem, hogy a jövőben ezen jogalkotói lépésekre sor kerül.

DÁNIEL ILLYÉS

„WHY DO THEY PICK ON ME?”

THE CONNECTION BETWEEN BULLYING AND THE STUDENTS' PROTECTED CHARACTERISTICS IN PUBLIC EDUCATION IN THE HUNGARIAN INSTITUTIONAL SYSTEM

(Summary)

My paper approaches the issue of bullying from a new perspective. Scholarly literature usually examines this problem by the side of freedom of expression. My attention towards the discrimination-aspect of this topic was grabbed by a research from North-Carolina, where „bias-based bullying” was studied. Its result highlighted the significant presence of bullying, based on protected characteristics. Thanks to this, as a first step of my research, I reviewed the Hungarian and the international academic literature in order to disclose the notional background of bullying and cyberbullying. My aim was to establish the relation between discrimination and bullying, for that, it was indispensable to clarify the fundamental notions of bullying and cyberbullying.

In parallel, the subject of my examination was the Hungarian public educational and discriminatory system of institutions, with special regard to the work of the Office of the Commissioner for Educational Rights and the Equal Treatment Authority. My goal was to find out whether the Hungarian system of institutions possess a specific organization that can act on its own authority and also guarantee effective protection for the victims of bullying. In 2011, the domestic presence of the problem was also confirmed by the research Tabby in Internet, however, the concerning legislative steps have not happened yet ever since.

The prohibition of discrimination and the requirement of equal treatment is a general principle interfering all of our legal system and its predominance is a matter of governmental obligation. As a research question, I was thinking whether it is possible to build a relationship between bullying, based on protected traits and the domestic discriminatory

system of institutions that provides protection against bullying and cyberbullying. My paper gives an alternative solution to this in the *de lege ferenda* proposal, that gives a textual suggestion to the modification of the law of equal treatment and the advancement of equal opportunity. This law amendment would make it possible for students in public education to turn to ETA in cases of bullying, moreover, in harmony with valid procedural law, the cases would reach the procedure of Constitutional Court. Thanks to this, even the Constitutional Court's interpretation of domestic bullying and cyberbullying research would be accessible.